

שמות

מקרא מלא דיבר הכתוב — טוב . . . (ו)יום המות מיום הוולדו; און ווי דער מדרש איז מבאר, ווייל, ביום שנולד בו אין אדם יודע מה מעשיו, משא"כ ביום המיתה (של צדיק) ווייס מען אז, יצא מן העולם בשלום (מיט תורה ומעשים טובים).

[ובפרט לויט ווי דער אלטער רבי איז מבאר דעם גודל העילוי פון יום הסתלקותם של צדיקים, אז דעמאלט ווערט די שלימות פון, כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו, און דעריבער איז עס אז עת רצון וואס איז, פועל ישועות בקרב הארץ].

ווערט דאך א תמי' גדולה: ווי זאגט מען בכלל אז יום הלידה האט א מעלה לגבי יום המיתה (און ווער רעדט נאך באופן וואס איז מכפר אויף אים) — בשעת אז, טוב . . . יום המות מיום הוולדו! ובפרט ווי דער מדרש איז נאך מדגיש, אז ביום הלידה דארף ניט זיין קיין שמחה (וויבאלד מען ווייס ניט „באיזה פרק ומעשים יעמוד אם צדיק ואם כו'), משא"כ, ומת — הם צריכין לשמוח שנפטר בשם טוב כו'.

[אפילו מ'זאל זאגן אז נאך דעם ווי „נפטר בשם טוב" איז „סופו מוכיח על תחילתו" אז אויך יום לידתו איז א זמן

א. בקשר מיט יום לידת משה רבנו זאגן חז"ל, אז דער ביטול פון גזירת המן איז געווען פארבונדן מיט דעם זכות מיוחד פון דעם טאג, וז"ל הגמרא: תנא כיון שנפל פור בחודש אדר שמח (המן) שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה. ולא ה' יודע שכשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד.

איז רש"י דערויף מפרש: כדאי הלידה שתכפר על המיתה.

בפשטות באווארנט דא רש"י: אמת טאקע אז שבעה באדר האט די מעלה פון יום שנולד בו משה — עס האט דאך אבער אויך דעם ענין פון יום, שמת בו משה, איז במה עדיף לידת משה פון יום הסתלקותו אז דערפאר זאל בטל ווערן דער ענין בלתי רצוי פון דעם טאג (אלס יום ההסתלקות)?

איז רש"י מבאר — „כדאי הלידה שתכפר על המיתה: די לידה איז מכפר, ווישט-אפ" (כפרה . . . לשון קנוח והעברה") דעם ענין בלתי רצוי פון דעם טאג אלס יום מיתת משה.

מען דארף אבער פארשטיין: לכאורה איז איפכא מסתברא — מיתה (קומט נאך דער לידה און) איז מבטל פעולת הלידה, ניט פארקערט!

ב. נוסף אויף דער שאלה הנ"ל מצד הסברה — איז ניט מובן: ס'איז דאך

- (4) קהלת ז. א.
- (5) קהיר עה"פ (פ"ז, א (ד)). תנחומא ושמו"ר ר"ס ויקהל. ועוד.
- (6) ל' השמו"ר שם.
- (7) ל' הקהיר שם.
- (8) אגה"ק סו"ס זך (קמו, סע"א ואילך) וס"ר כח. וראה סדור שער הליג בעומר (דש, ב"ג, שו, סע"ב). ועוד.
- (9) קהיר שם. ועד"ז בשמו"ר שם.

- (1) מגילה יג, ב.
- (2) בפרש"י שבעי: כדאי הוא יום הלידה שיכפר על המיתה. והיינו שהזכות הוא לא (רק) מצד עצם הלידה, כ"א שייך להיות (ולהעיר ממחול) (תענית כט, א) מגלגלין זכות ליום זכאי. וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 343 ואילך (ושי"ג).
- (3) רש"י וישלח לב, כא. אגה"ת פ"א (ז, סע"ב).

— כמובן, ס'איז קיין קשיא ניט פאַר-
וואָס המן „שמח שמחה גדולה“ מצד
דעם וואָס „נפל לי פור בירח שמת בו
משה“, ווייל ער האָט ניט געוואוסט
וועגן דעם עילוי פון יום ההסתלקות; די
שאלה איז אָבער: פאַרוואָס זאָגט עס ניט
די גמרא אין דער מסקנא, אין דעם „ולא
הי' יודע כו'“?

ג. ויש לומר הביאור בזה:

אע"פּ אז דער כלל פון „טוב . . יום
המות מיום הולדו“ איז שייך ביי כל
אדם (אפילו באַ צדיקים), ווייל „אין אדם
יודע מה מעשיו“ — איז אָבער משה אין
דעם אַ יוצא מן הכלל, ווייל ביי לידתו
של משה זאָגט דער פסוק „והרא אותו
כי טוב הוא“, און ווי חז"ל זיינען דאָס
מפרש, אז „בשעה שנולד משה נתמלא
הבית כולו אור“ (אז תיכף ביים געבוירן
ווערן האָט אין משה'ן מאיר געווען דער
אור השכינה¹³ באופן אז דאָס האָט
באליכטן דעם גאַנצן בית).

דאָס הייסט: אע"פּ אז בשעת יעדער
איד (יהי' מי שיהי') ווערט געבאָרן,
ווערט מיט זיין עצם לידה אויפגעטאָן אַ
נייע „המשכה“ פון אלקות אין וועלט,
עס איז אַראָפּגעקומען (נאָך) אַ נשמה
וואָס איז „חלק אלקה ממעל ממש“¹⁴;
ועאכו"כ אויב דער קינד האָט די נשמה
פון אַ צדיק [כמחז"ל¹⁵ „בראת צדיקים“,
אַז דער אויבערשטער באַשאַפט נשמות

נעלה מיט אַ זכות מיוחדת (אַלס דער
טאָג ווען נשמת הצדיק איז אַראָפּגע-
קומען אויף דער וועלט) — איז דאָס
אָבער פאַרט נאָר אַ תוצאה פון דעם
וואָס איז נתגלה געוואָרן שפעטער ביום
המיחה (ווען „נפטר בשם טוב“¹⁶); קען
דאָך ניט זיין אז דער יום הלידה זאָל
האָבן אַ גרעסערן עילוי ווי יום המות!

אויך דאַרף מען פאַרשטיין: לויט דעם
מדרש הנ"ל (וביאור פון אַלטן רבי'ן) איז
דעם גודל הזכות והעילוי פון „יום
המות“ — ווערט אַ תמי' בשעת די
גמרא דאַרף געפינען אַ טעם פאַרוואָס
די נפילת הפור בשבעה באדר איז אַן
ענין פון זכות (וועלכער איז מבטל
גזירת המז) — האָט דאָך די גמרא גע-
דאַרפט זאָגן מינ' ובי', אז יום „שמת בו
משה“ (דער מבחר מין האנושי¹⁷) איז
דער גרעסטער זכות וואָס קען פועל זיין
„ישועות בקרב הארץ“ — ביטול גזירתו
של המן¹⁸!

(10) אף שזה גופא בא מ.כח' הלידה, כהל' מיום
הולדו (וראה לקו"ש ח"ב ע' 606. ולהעיר מלקות
מזרע (כה, א) כפי' התחלת הכתוב „טוב שם חשמן
טוב“ — אבל הגילוי בפועל נשלם בעת ההסתלקות.
להעיר מלקו"ש ח"ב (ע' 283 ואילך) במעלת הפועל
על הכח.

(11) ראה רמב"ם פיה"מ לסנהדרין פ' חלק היסוד
הז'.

(12) בלקו"ש חט"ז (ע' 350 ובהערה 76 שם. וראה
שיחת שי"פ תרומה תשמ"ג) נת' שכוונת הגמ' ב.ולא
הי' יודע שבו' באדר מת וכו' באדר נולד' היא
להגיש מעלת יום מיתתו, כי זה ש.היום מלאו ימי
ושנותי' (כפרשי' מגילה שם) — וכמחז"ל (קידושין
לח. א. ושינ'). שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של
צדיקים מיום ליום — מורה על השלימות
שבעבודת הצדיקים, המאירה בגילוי ביום פטירתם.
ע"ש בארוכה.

וכאן נת' ע"פ פרש"י. כדאי הלידה שתכפר על
המיחה, שמה מוכן שהמעלה היא בענין (יום)
הלידה כשלעצמו.

(13) פרשתנו ב. ב.

(14) סוטה יב, א (וראה שם יג, רע"א). שמו"ר
ופרש"י עה"פ (ושם (וכן בכד הקמח שבהערה 22)
אורה, וראה מאמרי אדה"ת-תקס"ד. ע' סב ואילך
(ושם ע' עדר ואילך). ואכ"מ). ועוד.

(15) זהר פרשתנו (יא, ב) עה"פ. ועוד.

(16) תניא רפ"ב. וראה אגה"ת פ"ד (צג, סע"ב).

(17) ב"ב טז, א.

בשעת מ'רעדט וועגן „מעשיו ותורתו ועבודתו“ פון משה רבינו, איז אוודא אין דעם פאראן אן עילוי ביום המות לגבי יום הולדו, ווייל ביום הולדו — איידער עס איז דא עבודת משה — זיינען די אלע ענינים בלויז בכח, און די שלימות פון „מעשיו ותורתו ועבודתו“ האט זיך אויפגעטאן ערשט בשלימות ימיו (ועבודתו), בעת הסתלקותו. ובמילא — „טוב . . יום המות מיום הולדו“²¹.

אבער דער אור וואס האט געלויבטן בעת לידת משה איז פארבונדן מיט עצם נשמת משה, א כח פון נשמת משה — ס'איז אן ענין וואס איז ניט תלוי אין עבודתו בגוף (וואס דערפאר האט עס געלויבטן בפועל תיכף בעת לידתו, נאך איידער ער איז שייך געווען צו עבודה); און דער ענין איז ניט נאר א העכערער עילוי ווי דער עילוי הנגל פון „יום המות“, נאר נאכמער — „כדאי הלידה שתכפר על המיתה“ (כדלקמן בארוכה).

ד. וועט מען עס פארשטיין לויטן ביאור הבחיני²² אין דעם מחזיל²³, „נתמלא כל הבית אורה“ — אן „משה רבינו מתחלת תולדתו הי' ראוי להאיר את כל העולם על ידי התורה“ (ווי עס שטייט²⁴ „ותורה אור“, וכמחזיל²⁵ „אין אור אלא תורה“, „אורה זו תורה“).

דערפון איז פארשטאנדיק, אן די תכונה פון נשמת משה („מתחלת תולדתו“) איז געווען צוגעפאסט און

מיוחדות וועלכע האבן די כחות מיר-חדים צו קענען דערגרייכן די מדרגה פון צדיק¹⁸ —

איז אבער בנוגע אידן בכלל ניט שייך צו זאגן, אז שוין בשעת לידתם איז דא אן ענין פון אור (וגילוי), ווארום די נשמה איז דאך בהעלם אין גוף, און דער גילוי פון אור הנשמה איז תלוי אין בירור וזיכוך הגוף ע"י העבודה — וואס מער מען איידלט אויס דעם גוף, אלץ מער אנטפלעקט זיך די נשמה און עס לייכט דורך איר ג-טלעכקייט אין דער וועלט.

און דערפאר זאגט מען „טוב . . יום המות מיום הולדו“ — ווייל די כחות רוחניים וואס א איד באקומט, זיינען ביום הולדו בלויז בכח (און „אין אדם יודע מה מעשיו“); ווען קומען זיי לידי גילוי (ושלימות) — ערשט ביום המות.

משא"כ ביי משה'ן איז גלייך ביי לידתו „נתמלא הבית כולו אור“ — ביי אים איז דער „אור“ שוין דעמאלט גע-ווען אן אור וואס האט מאיר געווען בפועל ובגלוי, ועד כדי כך, אז דער אור האט געלויבטן (ניט נאר ביי אים אליין, נאר) אויך אין דעם בית, ביז אין אן אופן פון „נתמלא (כל¹⁹) הבית כולו אור“.

— ס'איז ניט קיין קשיא דערפון וואס דער מדרש גופא (דארט על אתר²⁰) דרש'נט דעם פסוק „טוב . . יום המות מיום הולדו“ אויך בנוגע צו משה'ן, ד.ה. אז אויך ביי משה'ן איז פאראן אן עילוי אין יום המות לגבי יום הולדו — ווייל עס ווענדט זיך לגבי וועלכן ענין מען רעדט:

(21) ולהעיר שבמדרש שם מדובר על מעלה אחרת שביום המות — כגשמתו הכל מרגישים . . המן הודיע מיתתו (של משה) ששבת. ואכ"מ.
(22) בס' כד הקמח מע' נר הנזכה.
(23) כ"ה ל' הבחיני שם בשם המדרש.
(24) משל ו' כג.
(25) תענית ו' ב. מגילה טז, ב.

(18) תנאי פ"ד (כ, א).

(19) כ"ה בסוטה יג, רע"א. שמורר שם.

(20) קה"ר שם. וכן בפרשי קהלת עה"פ.

און דאס איז דער ענין פון תורת אמת — ונתן לנו תורת אמת³⁴ — אז תורה איז נצחית, ס'איז נישט שייך אין איר קיין ענין של שינוי, ובלשון הרמב"ם³⁵ אז תורה איז „עומדת לעולם ולעולמי עולם“ מים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת³⁶ — תורה איז נישט אונטער-ווארפן די שינויי הזמן אדער די ענדע-רונגען וועלכע קומען פאר אין די בני אדם (מקבלי ולומדי התורה), נאר אין אלע אומשטענדן בלייבט זי די זעלבע תורה, אן שינויים³⁷.

[ווייל אז אויך דערפאר זאגן חז"ל³⁸ „כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל נאמר למשה מסיני“ — ווייל ס'איז נישט שייך קיין הוספה (אמיתית³⁹) אין תורה: און דעריבער, אויב דאס איז תורה, איז דאס גופא א ראי אז עס איז שוין גע-געבן געווארן למשה מסיני].

ה. וליתר ביאור:

דאס וואס תורה ענדערט זיך נישט מצד די שינויי הזמן כו', איז עס נישט ווייל תורה האט נישט אראפגענידערט אין זמן ומקום

— אדרבה: תורה איז, לא בשמים היא⁴⁰, נאר זי איז געגעבן געווארן און

צוגעבונדן צו ענינה של תורה. און דאס גופא איז דער טעם פארוואס „נתן נפשו עלי“ ביו אז התורה „נקראת על שמו“ (זכרו תורת משה עבדי⁴¹) — ווייל דער קישור ואיחוד פון משה'ן מיט תורה איז נישט א צוגעגעבענע זאך צו זיין עצם מציאות (דהיינו, אז ענין וואס ער האט אויפגעטאן דערנאך על ידי עבודתו) — נאר זיין נשמה, מצד עצם מהותה, איז „ראוי להאיר את כל העולם על ידי התורה“, אזוי אז די עצמיות פון משה'ן איז איין זאך מיט תורה.

די הסברה אין דעם:

חז"ל זאגן⁴², „אין אמת אלא תורה“. דער ענין פון תורה איז — אמת. דער אמת'ער באדייט פון „אמת“ איז נישט (נאר) די שלילה פון היפך האמת (שקר), נאר „אמת“ מיינט⁴³ — אז ענין אין וועלכן ס'איז נישט שייך קיין שינוי, ס'איז נצחיות'דיק ובל' הכתוב⁴⁴, „שפת אמת תכון לעד“ [כידוע די ראי פון משנה⁴⁵, אז מעיינות וועלכע טריקענען זיך אויס איינמאל אין זיבן יאר⁴⁶ ווערן אנגערופן „מים (נהרות) המכזבין“ (און זיינען פסול לקידוש מי חטאת) — ע"ד שקר אין לו רגלים⁴⁷].

(26) מכילתא בשלח טו, א. ובכ"מ.

(27) מלאכי ג, כב.

(28) ירושלמי ריה פ"ג ה"ח. וראה ברכות ה, ריש

ע"ב. ועוד. וראה לקו"ט סוכות פא, ג. ובכ"מ.

(29) ראה לקו"ט מטות פג, סעי' אילך. מסעי צג,

ב"ג. ועוד.

(30) משלי יב, יט. רש"י, רלב"ג ומצוד' שם. וראה

תניא ספ"ג.

(31) פרה פ"ח מ"ט. — הובא בלקו"ט מטות

ומסעי שם. ובכ"מ.

(32) הטעם ע"ז — ראה סה"מ תרמ"ג ע' צו.

לקו"ט חט"ז ע' 427 הערה 27 (ועוד).

(33) אותיות דרע"ק בתחילתו. תקו"ט תכ"ב (סו,

א). פרש"י משלי שם. וראה שבת קד, א. זח"ב קפח,

א. ועוד.

(34) נוסח ברכת התורה.

(35) הל' יסודי התורה רפ"ט.

(36) עיי' גם לקו"ט חכ"ג ע' 33 ואילך ובהערות

שם.

(37) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד.

ובכ"מ (נסמנו בלקו"ט ח"ד ע' 1088. ח"ט ע' 252.

ועוד).

(38) ראה קונטרס ע"ח פ"א. — אף שבשם

„חידוש יקרא, ואדרבה — זהו חיוב מיוחד. לאפשא

לה' (זח"א יב, ב) ולחדש בתורה (הל' ת"ת לאדה"ז

פ"ב ס"ב. אנה"ק סכ"ז (קמא, א)). וראה לקו"ט ח"ט

ס"ע 253 ואילך.

(39) נצבים ל, יב. בי"מ נט, ב. רמב"ם הל' יסוה"ת

שם.

ונפסד, האבן זיי אין זיך חיים נצחיים
(חירות ממלאך המות).

נאָר דורך דעם חטא העגל איז דאָס
בטל געוואָרן⁴¹, ווייל כדי אַז תורה זאל
אויפטאן נצחיות אין דעם אדם, מוז
תורה נחקק ווערן אין זיין גוף הגשמי:
אבער דער חטא העגל האָט אַריינגע-
בראַכט א „זוהמא“⁴² אין די גופים וואָס
פאַרשטעלט אויף תורה, באופן אַז תורה
קען ניט נחקק ווערן בגופם.

און דורך מעשינו ועבודתנו ברעכט
מען דורך דעם חשך, ביז אַז מען איז
מבטל די זוהמא, עד עת קץ ווען ואת
רוח הטומאה אעביר מן הארץ⁴³ —
וועט דעמאָלט זיין „חירות ממלאך
המות“, חיים נצחיים בפועל, נשמה
בגוף.

ו. און דאָס איז אויך די הסברה אין
דעם וואָס „משה רבינו מתחלת תולדתו
הי' ראוי להאיר . . על ידי התורה“ —
ווייל ענינו ומדתו של משה איז מדת
האמת („אמת זה משה“⁴⁴), וואָס דער-
פאַר איז דורך אים געגעבן געוואָרן
תורת אמת — „משה (אמת) ותורתו
אמת“⁴⁵.

דער פירוש אין דעם איז, אַז משה
האָט ניט בלויז ניט געזאָגט עפעס וואָס
איז היפך האמת חיו — אויך אנדערע,

געפינט זיך למטה בארץ דוקא, אין אַ
וועלט וואָס געפינט זיך תחת שינוי
הזמן, „למצרים ירדתם . . יצר הרע יש
ביניכם“⁴⁶ —

נאָר דער פירוש איז דעם איז, אַז ווי
תורה געפינט זיך למטה בארץ (און
אפילו ווי זי ווערט געלערנט דורך אַן
אדם טמא⁴⁷), איז אין איר ווערט ניט קיין
שינוי.

די הוכחה אַז ס'איז אַן ענין פון „אמת“
איז דערפון וואָס זי בלייבט אין זעלבן
מהות און מיטן זעלבן תוקף אומעטום
און אין אַלע תנאים, ביז אַז אפילו ווען
תורה קומט אַראָפּ אין זמן ומקום, וואָס
מצד עצמם זיינען זיי בעלי שינוי (היפך
האמת), אויך דאָרט בלייבט זי נצחית, אַן
שינויים⁴⁸.

און ווי עס שטייט „ואמת ה' לעולם“⁴⁹
— אַז דער „אמת ה'“ איז מאיר אין
עולם, וואָס דערפאַר, מצד „אמת הוי“
קען אויך אַ זאך פון עולם הגשמי, עלמא
דשיקרא, נתהפך ווערן צו אמת דקדו-
שה.

ווייל אַז דאָס איז די הסברה אין דעם
מאמר חז"ל⁵⁰ אַז בשעת מ'האָט זיך
אויפגעטאן „(חרות על הלוחות“...)
חירות ממלאך המות“ — דורך נתינת
התורה צו אידן למטה איז אין זיי אַריינ-
געגעבן געוואָרן דער ענין פון נצחיות,
אַז אויך זייענדיק נשמות בגופים, וואָס
דער גוף גשמי (מצד עצמו) איז אַ הווה

(46) ולהעיר ממחיל גבי דוד המלך ורבה (שבת)
ל, ריש ע"ב. כימ פו, א. דכאשר למדו תורה לא הי'
יכול מלאך המות לשלוט בהם.

(47) ראה בהמקומות שבהערה 44. ועוד.

(48) זחיא נב, ב. ככו, ב. זח"ב קצג, סעי'ב. תריא

עו, ד. ועוד. וראה סה"מ תרמ"ג ס"ע פד.

(49) זכרי' ג, ב.

(50) תנחומא פרשתנו כח. שמיר שם (פיה, י').

ובכ"מ.

(51) כי' עד, א. סנהדרין קי, סעי'א ואילך.

תנחומא קרח יא. וראה לקוטי ואתחנן ה, סעי'ב.

(40) שבת פח, סעי'ב ואילך.

(41) ראה ברכות כב, א. וראה לקוטי ח"ח ע' 352

הערות 5, 6.

(42) ראה גם לקוטי ח"ח ע' 19.

(43) תהלים קיז, ב. וראה לקוטי סוכות פא, ג.

שמע"צ פג, סעי'א ואילך. ועוד.

(44) שמיר רפ"ב. פמ"א, ז. זח"א לו, סעי'ב.

וראה שם קלא, סעי'ב. וראה גם פדריא פמ"ח. ועוד.

(45) תשא לב, טז.

אפילו במיתתם קרוים חיים: און נאכ־
מער: דער אלטער רבי איז מבאר בארר־
כה"א אז א צדיק וואס ווערט נפטר גע־
פינט זיך אין עוה"ז נאך מער ווי בחייו
— ווייל „חיי הצדיק אינם חיים בשרים
כי אם חיים רוחניים", און די „חיים
רוחניים" פונעם צדיק גייען ניט אוועק
פון עוה"ז אויך לאחר פטירתו (ווייל
„דבר שבקדושה אינו נעקר לגמרי מכל
וכל ממקומו"). ואדרבה, דעמאלט איז
עס (אין א געוויסן זין) נאך ביתר שאת,
היות אז אויף זיין רוחניות זיינען
דאמאלס ניטא די הגבלות מצד זיין גוף
כר.

אעפ"כ, געפינט מען ניט אז אט דער
ענין (ולשונו) פון „לא מת" זאל שטיין ביי
אנדערע צדיקים, נאר בלויז ביי משה'ן
(ועד"ז ביי יעקב, כדלקמן סעיף ח).

ו"ל דעם ביאור אין דעם:

ביי אנדערע צדיקים איז דער ענין פון
„אשתכח בכלהו עלמין" — אויך אין
עוה"ז — אין אז אופן אז זייער רוחניות
געפינט זיך אין עוה"ז אזוי אז זייערע
תלמידים קענען מקבל זיין א השפעה
רוחנית פון נשמת רבם: אבער די חיי
הצדיק עצמם זיינען ניט פארבונדן און
אנגעטאן אין גשמיות העולם. קומט
אויס, אז אין זייערע חיים (רוחניים) איז
פאָרט געוואָרן א געוויסער שינוי —
והיינו, וואס בפטירתם זיינען זיי שוין
מער ניט אנגעטאן אין גשמיות העולם.
און דערפאר איז דערויף ניט מתאים צו

ובפרט צדיקים, וואס ענינם איז אן
אנדער מדה קדושה (חסד וכו'), זיינען
אינגאנצן ניט שייך צו אן ענין של שקר
ח"ו" — נאר דאס מיינט אז אין משה
האט געלויבט דער „אמת ה'" וואס איז
נצחי, אן שינויים.

דערפאר געפינט מען אן מעשי ידי
משה זיינען נצחיים — כמחז"ל" — אן
דער משכן שעשה משה איז (ניט חרב,
נאר) בלויז נגנו געוואָרן, און איז עומד
לעולם ולעולמי עולמים" — ווייל ווי־
באלד אז ביי משה'ן האט מאיר געווען
דער „אמת ה'" (וועלכער איז מאיר)
לעולם, דעריבער האָבן אויך זיינע
גשמיות'דיקע מעשים אין זיך נצחיות.

ז. עאכריכ אז דאס איז אזוי בנוגע צו
משה'ן בעצמו, וכמחז"ל" — „לא מת
משה". . מה להלן עומד ומשמש אף כאן
עומד ומשמש. דער חידוש אין דעם
איז:

בנוגע צדיקים בכלל שטייט, אז

-
- (52) ראה לקו"ש חכ"ד (ע' 255. ושיג) שגם אהרן
רק שינה מפני השלום אבל לא שיקר ח"ו (אלא
שאזל משה, שענינו מדת האמת, ג"ז לא שיקר. ע"ש).
(53) סוטה ט. סע"א. וראה צפצפי עה"ת ר"פ
תרומה ובכ"מ.
(54) ראה יומא עב, סע"א. סוכה מה, ב. כח"י
תרומה כו, טו.
(55) סוטה יג, סע"ב. וז"א לו, סע"ב.
(56) ברכות יח, סע"א ואילך.
-

(י) ושם, שכיח גם בדוד. ולהעיר ש.דוד מלך
ישראל חי וקיים (ר"ה כה, א). ומלכי בית דוד הם
העומדים לעולם" (רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ט).
ולהעיר מלקו"ש חס"ו (ע' 470) שהנצחיות כמעשה
דוד היא מצד ענין הביטול שבו וועיין מאמרי
אדה"א אחלה'ן לאוניה' ע"ב. מאמרי אדהאמ"צ
ויקרא ח"ב ע תרפח ס"ע תרפס ואילך: משה . .
חירות משבנוז מל המות ודוד ה"י בו הארת
משה כו ע"ש. וראה לקמן הערה 58

-
- (57) אגה"ק ביאור לס' זר.
(58) בב"ב (קטו, א. וראה קה"ר שם) דוד שהניח
בו כמותו נאמרה בו שכיבה (ולא מיתה). ועד"ז בעוד
מקומות. — אבל לא נאמר בזה הלשון „לא מת", ורק
„כאלו" (ב"ר (פמ"ט, ד) ופרשי עה"פ וירא יח, יט).
משאיכ במשה ויעקב שנאמר בהם „לא מת" (ולהעיר
מרשי ס"פ וילך).

זיי טוען זיך אן אין דעם גוף פון נשיא
הדור שבכל דור ודור.

ח. וי"ל אז דאס איז אויך איינער פון
די ביאורים אין דעם מאמר חז"ל בנזע
יעקב: יעקב אבינו לא מת . . וכי בכדי
ספדו ספדניא וחנטו חנטיא וקברו
קבריא . . (נאר) מה זרעו בחיים אף הוא
בחים.

איז נישט פארשטאנדיק: וואו איז דער
ענטפער אויף דער שאלה, וכי בכדי
ספדו כו' וחנטו כו' וקברו כו'?

מפרשים זיינען מסביר, אז מיט דעם
ענטפער "מה זרעו בחיים אף הוא
בחים" איז כוונתו צו קלאר מאכן אז
מיט "יעקב אבינו לא מת" ווערט נישט גע-
מיינט זיינע חיי הגוף — אין דעם איז
טאקע געווען מיתה — נאר, ודאי בנפש
קאמרי.

עס בלייבט אבער נישט מובן: לפי,
וואס איז דער חידוש ביי יעקב, וואס
דוקא ביי אים ווערט געזאגט אז, לא
מת? — ביי יעדן צדיק זיינען די חיי
הנפש שלו אן ענין נצחיות!

וי"ל דעם ביאור אין דעם: דער
אויפטו פון "יעקב אבינו לא מת" לגבי

זאגן אז, "לא מת" — אז ס'איז נישט געווען
קיינ ענין של הפסק ושינוי ונפל
מדרגה⁵⁹.

משא"כ ביי משה'ן זאגט מען "לא
מת": וויבאלד אז מדתו של משה איז
מדת האמת, איז חיי אויך ווי זיינען
געווען פארבונדן מיט גשמיות העולם,
קען אין דעם נישט זיין קיין מיתה והפסק:
עס בלייבט אן ענין נצחי אויך אין
גשמיות פון עוה"ז⁶⁰.

און חז"ל זאגן⁶¹, "אתפשטותא דמשה
בכל דרא ודרא" — אז נשמת משה טוט
זיך אן אין די "חכמי הדור עיני העדה"
שבכל דור ודור⁶², ובמיוחד אין דעם
נשיא הדור, וואס "אין דור שאין בו
כמשה"⁶³ (עס מוז זיין א "משה" בכל דור
ודור אין וועלכן ס'איז אנגעטאן נשמת
משה).

[וואע"פ אז דאס איז נישט גופו של משה
— איז אבער וויבאלד אז "חיי הצדיק
אינם חיים בשרים כי אם חיים רוחניים",
זיינען חיי משה נישט די חיים בשרים פון
זיין גוף, נאר די חיים רוחניים פון זיין
נשמה: און די חיים רוחניים שלו בלייבן
נצחיים אין עוה"ז הגשמי דורכדעם וואס

59) כ"ה הל' בלקו"ת חוקת (נו, רע"א) ובכ"מ. —
ובחז"ל (קלה, ב) "דנחית מדרגא".

60) וכעיון יעקב (לע"י סוטה שם) משמע שהענין
דמשה לא מת הוא גם בנזע לגופו (ולהעיר מרש"י
ברכה לר, ז). וראה לקמן הערה 66 בנזע ליעקב
(ובחדא"ג מהרש"א סוטה שם שהענין דמשה לא מת
הוא ע"ד יעקב לא מת).

61) תקו"ז חס"ט (קיב, רע"א, קיד, רע"א). ועוד
[הובא בתניא פמ"ד (סג, א) לגבי הארת משה
בנפשות כל בית ישראל]. וראה גם שם רפמ"ב.
אנה"ק סו"ט זך.

62) תניא רפמ"ב. וראה תקו"ז שם. חולין צג, א
ובפרש"י (וש"נ): משה שפיר קאמרת. וראי יתרו סה,
ג. סט, ג.

63) ב"ר פני' ז.

64) תענית ה, ב. — וברש"י ויחי (מט, לג) הובא
רק "יעקב אבינו לא מת", ונת' בשיחת ש"פ ויחי
תשמ"י.

65) חדא"ג מהרש"א. וראה הערה הבאה.
66) אבל בפרש"י (תענית שם) דהא דחנטו
חנטיא (כי) נדמה להם שמת אבל חי ה"י, והיינו
שלא מת גם בגוף (וכי"מ בתוס' שם. וראה גם עיון
יעקב, הרי"ף, ע"י יוסף ועוד לע"י שם. וראה חדא"ג
מהרש"א שם. לקו"ש ח"ד ע' 1260 ואילך) — ונת'
בלקו"ש חליה ע' 224 ואילך.

67) ואם משום הענין דזרעו בחיים — הרי גם
אצל צדיקים אחרים מצינו דוגמת ענין זה (ראה
לעיל הערה 58, הניח בן כמותי. ועוד). וראה
מפרשי הע"י. ואכ"מ.

קיינ כליון ח'ו"י) איז „אף הוא בחיים“, ווייל די „חיים“ פון „זרעו“ איז נישט עפעס אנדערש ווי חיי יעקב⁷² (נאר דאס איז ווי חיי (ונתלבש) אין „זרעו“). און דאס גופא איז די סיבה וואס „זרעו בחיים“ (באופן נצחי) — ווייל דאס איז „הוא בחיים“, ס'איז חיי יעקב, מדת האמת, אין וועלכע עס קען קיין הפסק נישט זיין.

קומט אויס, אז חיי יעקב זיינען אן ענין נצחי אויך אין עוה"ז הגשמי.

ט. ע"פ כל הנ"ל וועט מען פארשטיין דברי רש"י בנוגע משה'ן „כדאי הלידה שתכפר על המיתה“⁷³:

דער אמת, די נצחיות פון משה'ן איז נישט אן ענין וואס ער האט אויפגעטאן ע"י עבודתו — די נצחיות פון משה'ן האט זיך גענומען דערפון וואס אין זיין נשמה האט געלויכטן דער „אמת ה'“, „וה' אלקים אמת“⁷⁴.

און דאס איז דער ענין, וואס תיכף בלידתו — נאך איידער ער איז שייך געווען צו עבודה — איז „נתמלא הבית כולו אור“: די „נצחיות“ פון „אמת ה'“, וואס האט געלויכטן בנשמת משה, האט מאיר געווען בפועל תיכף בלידתו.

אנדערע צדיקים איז זיכער בנוגע זיינע חיים גשמיים: וויבאלד אז מדתו של יעקב איז⁷⁵ מדת האמת⁷⁶ — תתן אמת ליעקב⁷⁷ — איז דעריבער מוכרח צו זאגן, אז חיי יעקב זיינען נצחיים אומע-טום, אויך אין עוה"ז הגשמי. און דער-פאר פרעגט די גמרא „וכי בכדי כו'“ — ווי קען מען זאגן „לא מת“ בגשמיות, בשעת עס זיינען חנטו חנטיא בגופו של יעקב?

ענטפערט די גמרא — „מה זרעו בחיים אף הוא בחיים“: וויבאלד אז „זרעו בחיים“ (וואס דאס איז אן ענין נצחי אין וועלכן ס'איז נישט שייך קיין הפסק ח'ו' — אין בני יעקב קען נישט זיין

68) כנול במשה, וכידוע ד.משה מלגא ויעקב מלכר' (ראה תקו"ז ת"ג — כט, א), ושניהם ענינם תורה (ראה בזה לקו"ת ואתחנן ה, סע"א וסע"ב ובכ"ח). וראה הרשב"א (בע"י) תענית שם ועוד (וע"ד החסידות — מאור עינים ב, ליקוטים) ד"ה יעקב אבינו — פת, ד (ועוד) — השייכות דיעקב לא מת לזה שיעקב ענינו תורה.

69) זחאי קלט, סע"א. קסא. א. תניא ספ"ג. לקו"ת מטות ומסעי (שבעה ע"ה 29) ופ' ואתחנן שם. ועוד. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 255 ובהנשמן שם.

— בהשייכות דיעקב לא מת למדת האמת שלו — ראה גם הרשב"א (בע"י) תענית שם. מפרשים שהובאו בתו"ש ויחי שם (אות תח). ועוד. וראה גם תו"ח ויחי קז, סע"א ואילך. ועוד. ובארוכה (ע"ד הקבלה) תורת לוי"צ לתענית שם (ס"ע ז ואילך) — הובא בקיצור בלקוטי לוי"צ לזהר פרשתנו ע' יא). ועוד. וראה לקו"ש חט"ו ע' 429 ואילך.

וההוספה בפנים היא — שמשוי"ז נצחיות לחיי יעקב גם בגשמיות.

70) מיכה בסופו.

71) ראה ב"ב (קטו, ריש ע"ב). „גמירי דלא כלה שבטא“. וברש"ב: ורא' לדבר במלאכי (ג, ו) כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליהם.
72) ראה אנה"ק ס"ז (ק"א, סע"ב) דנשמת יעקב „כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם“ ע"ש.

73) ראה גם יצירות דבש ח"א דרוש ג (ו' אדר תק"ד) בסופו. שם דרוש ח (ו' אדר תק"ה) קרוב לתחלתו. החד"א בס' דברים אחרים דרוש ג (ט, ריש ע"ב). ועוד. וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 362 ואילך.

74) ירמ' י, י. וראה לקו"ש חט"ו ע' 427 ואילך. וש"נ.

*) בתורת לוי"צ שם מבאר ההפרש בין משה ליעקב. שדוקא יעקב לא מת (ע"ש). ואולי הוא ע"פ המ"ד הא' בסוטה שם. וימת משה ספרא רבה דישראל. ואכ"מ.

כדאי הלידה שתכפר על המיתה איז
אינגאנצן מבטל ענין המיתה והסילוק,
כנ"ל.

און דערפאר, איז ניט נאר וואס עס
האט אויפגעטאן דעם ביטול פון גזירת
המן (כפרה לשון קינוח) — נאר נאכ-
מער: ס'איז געווארן, תכפר לויטן
העכערן פירוש אין כפרה — להיות
נחת רוח לקוני, אן ענין של חביבות
נאכמער ווי עס איז געווען פריער.

אן דורכדעם איז נתוסף געווארן א
יו"ט ביי אידן, און איז דעם גופא —
כיתרון האור מן החושך — א יו"ט
ושמחה וואס איז גרעסער פון אלע יו"ט
— די שמחה איז אן אופן פון, עד דלא
ידע"י, למעלה ממדידה והגבלה.

און א שמחה נצחית, כמחז"ל, כל
המועדים עתידין ליבטל וימי הפורים
אינן בטלים לעולם.

(משיחות פורים תשי"ט).

זיך ז' אדר ושי"ט תצוה תשמ"ה

[היות אן דאס איז דער, אמת ה',
וואס איז אים קען קיין שינוי ניט זיין, איז
ניט שייך קיין פארשטעל כו' אויף דעם
אור — עס בלייבט מיטן תוקף אין אלע
זמנים און מצבים, ובמילא לייכט עס
בפועל ובגלוי גלייך בלידת משה⁷⁵].

און דאס איז דער פירוש פון, כדאי
הלידה שתכפר על המיתה: וויבאלד אן
איז דעם טאג פון לידת משה⁷⁶ האט גע-
לויכטן בגלוי די נצחיות און אמת פון
נשמת משה, דערפאר איז אט די לידה
(וואס, ותרא אותו כי טוב הוא), מכפר⁷⁷
און ווישט-אפ ביי אים דעם ענין המיתה,
אז אויך בגשמיות איז, לא מת משה⁷⁸.

און מהאי טעמא איז די גמרא מדגיש
דוקא דעם ענין פון לידה (און ניט דעם
עילוי פון יום הסתלקות משה) — ווייל
דוקא דאס איז מבטל בהחלט גזירת המן:
ניט קוקנדיק אויפן גודל העילוי פון יום
ההסתלקות, איז וויבאלד אז בנוגע צו
חיים גשמיים⁷⁹ איז עס פארט אן ענין של
סילוק כו', בלייבט אין דעם א, נקודה⁸⁰
בלתי רצוי⁸¹; משא"כ דער עילוי פון

75) להעיר מוח"ג (קפו, ב). הובא באוה"ת
פרשתנו ע' סא: משה מיד דאטייליד אספקלרי
דנהרא כו' משה משה ולא אפסיק טעמא.

76) משא"כ אח"כ כשהתחלה עבודת משה לא
הי' אור זה בהדגשה. ולהעיר מוח"א (לא, ב) דהקב"ה
נסל אור זה ממש. עד דקאים על טורא דסיני
לקבלא אורייתא.

77) ולהעיר שגזירת המן היתה, להשמיד ולהרוג
את הגופות (לבוש או"ח סעתי"ר ס"ב, הובא בט"ז
שם סק"ג).

78) שלכן צ"ל ענין התענית כו'. וראה לקו"ש
חט"ז ע' 350 ואילך. וראה הערה הבאה.

79) אף שגם במשה יש תעניות מצד הסתלקות
האור למטה ואינו דומה לרשב"י שגילה גם נסתר
דמורה (ראה סדיה להבין כו' הילולא דרשב"י —
מאמרי אדה"ז חסיד ע' קד. אוה"ת, ענינים' ע')

רכב"ג. ועוד). וצ"ע. ואכ"מ.

80) אנה"ת פ"ב.

81) מגילה ז, ב.

82) יליש משלי רמז תתקמ"ד. מדרש משלי פ"ט.
רמב"ם סוף הלי מגילה.

שמות ב

המוחק אפילו אות אחת משבעה אלו לוקה").

דער כסף משנה איז עס מסביר: „ונראה שלא הי' בגירסת רבינו (אין גמרא) אהי אשר אהי"; און איז מוסיף, „בנוסחא שנדפסה בוויציאה" (פון רמב"ם) ווערט „אהי" יע גערעכנט אלס איינער פון די שבעה שמות. און אזוי זיינען דא נאך נוסחאות פון רמב"ם וואו „אהי" ווערט גערעכנט אלס איינער פון די שמות שאין נמחקין.

בדפוסים הרמב"ם (הנפוצים) שלפנינו אבער ווערט ניט דערמאנט „אהי".¹² ונראה, אשר דער בית יוסף נעמט אויך אן די נוסחא שלפנינו (וואו דער רמב"ם דערמאנט ניט דעם שם „אהי") והא ראי': כאטש אז ער עצמו זאגט (אין כסף משנה) אויף דעם נוסח הנ"ל, ונוסחא נכונה היא דמני שם אהי בכלל השבעה שמות, פונדעסטוועגן, בספרו של אחרי הכס"מ, ובפרט שהוא להלכה¹³ (בשו"ע שלו¹⁴) זאגט ער „ואלו השבעה שמות

א. דער איינציקער מאל וואס מ'גע- פינט אין דער תורה אז דער אויבער- שטער ווערט אנגערופן מיטן שם „אהי" אשר אהי, איז בפרשתנו (נאכדעם ווי משה רבינו האט געפרעגט באם אוי- בערשטן, הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרתי להם אלקי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם, איז), ויאמר אלקים אל משה אהי אשר אהי ויאמר כה תאמר לבני אהי שלחני אליכם.

אין גמרא ווערט „אהי אשר אהי" גערעכנט אלס איינער פון די שמות שאין נמחקין.

דער רמב"ם אבער רעכנט ניט דעם שם „אהי אשר אהי" (אדער „אהי" אליין) צווישן די ז' שמות (וואס „כל

(1) ג, יד.

(2) שם, יג.

(3) שבעות לה, סע"א. ועד"ז בירושלמי מגילה פ"א הי"ט. מס' סופרים רפ"ד.

(4) כ"ה במקומות שבעה הקודמת. וכ"ה בריה ורא"ש (ס' כב) שבעות שם. אבל בריף שבעות שם „אהי". וכ"ה במאירי סנהדרין (נז, א) ד"ה ובמס' שבעות. רס"ג שבעה 16.

(5) הלי יסוהית פ"ז ה"ב.

(6) ראה לעיל הערה 4. וראה לקמן בפנים. ולהעיר מראב"ע וחזקוני כאן ועד (וראה גם רבותינו בעה"ת כאן): שהראשון (אהי) שם והשני (אשר אהי) פירוש השם (וכ"ה בכוזרי מאמר ד אות ג. וראה פ"י קול יהודה שם ובהערה 26), וראה לקמן הערה 17, ומ"ש במו"נ שהובא לקמן ריש סעיף ה.

(י) באבות דר"נ פל"ג, ב: עשרה שמות של שבת נקרא הקב"ה. אהי אשר אהי.

(י) אבל ראה להלן בירושלמי ומס' סופרים שם (ה"ב) אליף ה' מאה" (הובא ברמ"א י"ד סרע"ו ט"ו וראה נ"כ שם).

(7) לרמב"ם שם.

(8) וכ"ה בדק"ס שבעות שם שכ"ב כתי' ליתא, עיי"ש ובהערה פ שם.

(9) והוא בדפוס ויניציאה רפד ושי.

(10) וכן הביאו הלח"מ וקרי"ט ספר לרמב"ם שם „אהי" בתוך ז' השמות.

(11) דפוס רומא לפני ר"מ וכוכ"ז דפוסים וכת"י — ראה שירת הרדב"ז (ח"ה) ללשונות הרמב"ם סי' אלף תז (לד): בדקנו בספרי הרב ז"ל כתיבת יד ונמצא כתוב בהם שם אהי — ראה עבודת המלך לרמב"ם כאן. ספר המדע (ירושלים, תשכ"ד) ושי"נ. (12) וכן ליתא בדפוס קושטא רסט. וכןראה שכי"ה לרוב הנוסחאות שהיו לפני הכס"מ.

(13) ראה שדי"ח כרך ט כללי הפוסקים ס"ג אות כח. וראה שם אות כט.

(14) י"ד סרע"ו ס"ט.